

ANTİGONOS KRALLIĞI (ANTIGONOS DYNASTY):

(DIA) Antigonid hanedanı (Yunanca: Ἀντιγονίδαι), Büyük İskender'in generali I. Antigonos Monophthalmos'un (yani Tek Gözlü) soyundan gelen ve esas olarak Makedonya'da hüküm süren **Dor kökenli Hellenistik** bir hanedanlıktır. Antigonidler, Büyük İskender'in halefleri tarafından kurulan dört hanedandan biriydi; (diğer hanedanlıklar Seleukos, Ptolemaios ve Lysimakhos ayrıca Makedonlar).

Krallığın kurucusu Antigonos Monophthalmos'tur. Philippos'un oğlu olan Antigonos, muhtemelen üvey babası **Periandros**'un Pella'daki evinde büyümüştür. **Argead**'ların Makedon kraliyet ailesinin bir üyesi Stratonike ile evli ve bu evlilikten **Demetrios Poliorketes** († MÖ 283) ve **Philippos** († MÖ 306 civarı) adlı iki oğlu olmuştur.

Bir gözünü kaybettiği için tek gözlü (Monophthalmos) lakabını almasının ayrıntıları bilinmemektedir. Ancak birkaç yüzyıl sonra yaşamış olan Yunan filozof ve biyografi yazarı **Plutarkhos**, *Moralia* adlı eserinde Antigonos'un görme bozukluğuna yönelik saygısızlık ve aşağılayıcı atıflara müsamaha göstermediğini bildirmiştir.

(DIA) Büyük İskender'in Asya seferinin başında Antigonos, Yunan birliklerinden oluşan 7.000 kişilik falanksa komuta etmiştir. MÖ 334'teki Granikos savaşından sonra Frigya eyaletinin valiliğine getirilmiş ve bu sıfatla **Küçük Asya'nın** yani Anadolu'nun fethinden sorumlu olmuştur. Pers ordularına karşı zaferle sonuçlanan üç savaşta, MÖ 331 yılından önce Küçük Asya'nın batısını kontrol altına almayı başarmıştır. **(DIA)** Bu çabalarının karşılığı olarak İskender ona Pamfilya, Lidya ve Likya eyaletlerini de vermiştir.

(DIA) Büyük İskender sonrası Makedonya'nın büyük bölümünde Antipatrid hanedanının yerine geçen Antigonos, çoğunlukla **Anadolu ve Kuzey Suriye'de** hüküm sürmüştür. Antigonos Monophthalmos'un Büyük İskender imparatorluğunun tamamını kontrol altına alma girişimleri, MÖ 301 yılındaki **İpsos Savaşı**'nda yenilgiye uğramasına ve ölmesine neden olmuştur. Antigonos'un oğlu I.

Demetrios Poliorketes savaştan sağ kurtulmuş ve birkaç yıl sonra Makedonya'nın kontrolünü ele geçirmeyi başarmıştır. **Ancak Seleukos I. Nikator'un esiri olarak ölmüştür.** Bir karışıklık döneminden sonra, Demetrios Poliorketes'in oğlu **II. Antigonos Gonatas**, MÖ 276 yılında ailenin eski Makedon Krallığı'nın yanı sıra Eski Yunan şehir devletlerinin çoğu üzerindeki kontrolü ele geçirmiştir.

(DIA) İkinci Makedon Savaşı (MÖ 200-197) Makedonyalı V. Philip liderliğindeki Makedon kuvvetlerine karşı Pergamon ve Rodos ile müttefik olan Roma arasında gerçekleşmiştir. Bu savaşta V. Philip yenilmiş ve Güney Yunanistan, Trakya ve Küçük Asya'daki tüm topraklarını terk etmek zorunda kalmıştır.

(DIA) Hanedanın son veliahtı, MÖ 179 ile 168 yılları arasında hüküm süren **Makedonyalı Perseus**, ilerleyen Roma lejyonlarını durduramamış ve Pydna'da yapılan 3. Makedon Savaşı'nda (Pydna Savaşı) Romalı General Aemilius Paullus'a yenilmesiyle hanedanlığı son bulmuştur.

(DIA) Roma tarihi olaylarını içeren tarihsel devlet kabartmalarına en erken örnek, Delphi'deki, **Aemilius Paullus** anıtıdır. Bu anıt, Aemilius Paullus tarafından MÖ 168 yılında **Makedon Kralı Perseus'a** karşı kazanmış olduğu **Pydna**'daki Roma zaferinin anısına MÖ 167 yılından kısa bir süre sonra inşa edilmiştir. **(DIA)** Esasen kısmen tamamlanmış olan bu paye anıtın Kral Persus'un heykelini taşıyacak bir kaide olması amaçlanmıştır. Başlangıçta Delphi'deki Makedon varlığını duyurmak ve Delphililere kraliyet ailesiyle aralarında var olan dostluk geleneğini hatırlatmak için inşa edilmeye başlanmıştır. Ancak anıt, Roma Generali Aemilius Paullus tarafından "**fethedilenlerin galiplere yol vermesinin uygun olacağını**" belirterek kendisinin ve Roma'nın zaferini kutlamak için devralınmıştır. Aemilius Paullus Anıtı, Pergamon Kralı II. Eumenes ve Bithynia Kralı II. Prusias'ın diğer iki anıt sütunuyla birlikte Delphi'deki Apollon Tapınağı'nın önünde duruyordu. Ancak bu sütun diğer ikisinden daha büyüktür. 9 metre yüksekliğindeki dikdörtgen bir sütunun üzerinde **bronz bir atlı heykeli yer almış olmalıdır.** Orijinalinde sütun üzerinde yer alan atlı heykel artık mevcut olmasa da kaidesindeki dübel yuvaları atın şaha kalkmış bir pozisyonda olduğunu göstermektedir. Sütunun kaidesindeki bir yazıt günümüze ulaşmıştır:

L(ucius) Aimilius L(uci) f(ilius) imperator de rege Perse / Macedonibusque cepet, tercümesi “**Lucius’un oğlu Lucius Aemilius, Kral Perseus’u ve Makedonia’a fethetti.**”

Delphi’deki Apollon Tapınağı’nın önünde duran anıt **sütunun kabartmaları**, büyük olasılıkla bir Grek heykeltıraşın elinden çıkmış olmasına rağmen, bu frizlerde **Pydna’da Romalıların Makedonlara karşı kazanmış olduğu zafer ve generalin ziyareti tasvir edilmiştir. (DIA)** Bu savaşı başlatan süvarisiz bir at olmuştur. Grek ordusu üzerine süvarisiz bir şekilde tek **başına şahlanan at**, Grek ordusunu korkutmuş ve böylece savaş başlamıştır. Süvarisiz at, kabartma frizin en önemli yeri olan tam merkezinde sola doğru hareket eder halde tasvir edilmiştir. Başını geriye çevirmiş olan at, uzun vücutlu ve gergin boynuyla daha da vurgulanmıştır.

I. Antigonos Monophthalmos döneminde **Antigonia**; oğlu Demetrios Poliorketes döneminde **Demetrias** (Demetius) ve II. Antigonos döneminde ise Pella hanedanlığın başkenti olarak kullanılmıştır.

ANTIGONEIA (Hatay/Antakya)

Eski Yunanca: Αντιγόνηα (Antigoneia) olarak yazılan kent, Antigonia ya da Antigonea olarak da adlandırılmaktadır. Büyük İskender’in ölümünden sonra kurulan generallerinden Seleukos Krallık sınırları içerisinde, günümüzde Türkiye sınırlarında ve Asi Nehri üzerinde, I. Antigonos Monophthalmos tarafından MÖ 307 yılında kurulmuş ve Antinonos Hanedanlığı’nın başkenti olması planlanan bir Helenistik kenttir. Hatay ili, Antakya ilçesinin yaklaşık 7 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Antigonos’un hayatını kaybettiği MÖ 301 yılındaki İpsos Savaşı’ndan sonra Antigonia sakinleri, başarılı rakibi I. Seleukos Nikator tarafından Seleukos’un nehrin biraz aşağısında kurduğu Antiokheia kentine taşınmıştır. (Strabon xvi. s. 750; Diod. xx. 47; Liban. Antioch. s. 349; Malalas, s. 256.) Diodorus yanlışlıkla halkın Seleucia Pieria’ya taşındığından bahseder. Ancak Antigoneia varlığını sürdürmüştür ve Crassus’un yenilgisinden sonra Partlarla yapılan savaşta adı geçmektedir. (Dion Cass. xl. 29.)

Malalas’a göre, Seleukos kentte Tyche için bir tapınak yaptırmış; Makedonyalı I. Demetrios Poliorketes ise daha sonra bu Tyche heykelini bu tapınaktan Arsuz’a taşımıştır.

DEMETRIAS:

Demetrias antik Tesseelya'da (doğu orta Yunanistan) Magnesia'da, Pagasaea Körfezi'nin kuzey ucunda ve modern Volos kentinin yakınında bulunan; I. Antigonos Monophthalmos'un oğlu Demetrios Poliorketes tarafından MÖ 293/292 yılında kurulmuş ve Antigonos Hanedanlığı'na başkentlik yapmış bir Eski Yunan kentidir. Orta Yunanistan'ın başlıca limanı haline gelmiştir.

Çeşitli şekillerde **naustathmos** (deniz askeri üssü), **basileion** (kraliyet gücünün ve sarayın merkezi) ve **"Yunanistan'ın prangası"** olarak nitelendirilen şehir, Akdeniz'e uzanan ağlarıyla canlı ve çok etnikli bir limana dönüşmüştür. Kraliyet otoritesi, **ızgara planlı şehrin merkezinde** yer alan ve limana bakan sarayda, etkileyici 11 km uzunluğundaki surlarda ve bitişikteki Artemis Iolkia kutsal alanı ile yakındaki tiyatrodaki kraliyet ve kutsal alanın yakın ilişkisinde temsil ediliyordu.

Kazılarda kutsal alanlar, geniş mezarlıklar, çok sayıda ev ve atölye alanı ile kentin altyapısı, ekonomisi, zanaat üretimi ve ticaretine dair çok sayıda kanıt ortaya çıkarılmıştır. MÖ 2. yüzyılın ortalarında Makedonların Roma tarafından yenilgiye uğratılmasından sonra bile Demetrias MS 3. yüzyılın sonlarına kadar gelişen bir liman olarak kalmıştır.

MÖ 197 yılında V. Philip'e karşı Kynoscephalae Savaşı'nda galip gelen Romalılar Demetrias'ı ele geçirmiş ve kenti askeri bir garnizon haline getirmiştir. Dört yıl sonra Aetol Birliği kenti sürpriz bir şekilde ele geçirmiştir. Aetolyalılar Roma-Seleukos Savaşı'nda Seleukos Kralı III. Antiokhos (Antiokhos Megas) ile ittifak kurmuş ve ancak bu savaş Antiokhos'un yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Magnesia Savaşı ardından Antiokhos'un Asya'ya geri çekilmesinden sonra Demetrias, Romalılar tarafından burayı elinde tutmasına izin verilen Philip'e teslim olmuştur. MÖ 169'da Pydna Savaşı'nda Makedon monarşisinin devrilmesine kadar Philip ve halefinin yönetiminde kalmıştır.

Kent, Roma Dönemi'nde önemini yitirmiş, ancak Magnesia Birliği'nin başkenti olmuştur. Hıristiyanlık Dönemi'nde ise bazı binalar, özellikle de biri kuzey limanında Damokratia Bazilikası olarak adlandırılan iki kilise ve diğeri şehrin güneyinde, surların dışında Mezarlık Bazilikası olarak bilinen bir kilise inşa edilmiştir. Roma imparatoru

Büyük Konstantin (MS 306-337) döneminde Hıristiyan piskoposluk merkezi haline gelmiştir.

Procopius'a göre (De Aedificiis, 4.3.5), Demetrias I. Justinianus (MS 527-565) tarafından yeniden inşa edilmiştir, ancak diğer kanıtlar “antik kent yaşamının 6. yüzyılın başlarında çoktan sona ermiş olabileceğine” işaret etmektedir. Demetrias'tan 6. yüzyılda Hierocles bahsetmektedir. Toprakları 7./8. yüzyıllarda Slav kabilesi Belegezitai tarafından iskân edilmiş, 901/2'de Sarazenler ve 1040'ta Peter Delyan Ayaklanması sırasında isyancılar tarafından yağmalanmıştır.

Demetrias üzerine Marzollf'in kabul gören araştırmaları, antik kentte üç ana inşa evresinin olduğunu ortaya koymuştur. MÖ 3. yüzyılın ilk yarısına odaklanan ilk evre, şehir surlarının temeli de dahil olmak üzere Demetrias'ın kuruluş dönemine aittir. Ardından, kral Antigonos Gonatas Dönemi'nde, yani MÖ 272 ile 239 yılları arasında, kentin ana altyapısının çoğunun geliştirildiği önemli bir aşama olarak görülmüştür. Kentsel gelişimin son aşaması ise MÖ 221 ile 179 yılları arasında kral V. Phillip Dönemi'nde gerçekleşmiş gibi görünmektedir (Stamatopoulou 2018, 349).

ANAKTORON (SARAY)

(DIA) Anaktoron, kentin doğu kesimindeki bir tepenin üzerinde yer almaktadır ve günümüze ulaşan yapı, Dor sütunlarının oluşturduğu, her biri kendi avlusunu çevreleyen, birbirini izleyen teraslar üzerine yerleştirilmiş iki katlı bir dizi binadan ibarettir. Köşeleri kulelerle oluşturulmuş ve binanın duvarları mermeri taklit eden gri, kırmızı, beyaz ve sarı renkli duvar resimleriyle süslenmiştir. Ana kaya üzerindeki işaretler, yapının kuruluşundan itibaren Demetrias'ta var olduğuna işaret etmektedir (Stamatopoulou 2018, 352-353).

(DIA) Anaktoron yaklaşık olarak MÖ 2. yüzyılın ortalarında, yani MÖ 167 yılında Pydna'da Kral Perseus'un ölümünden sonra Yunanistan'daki Makedon egemenliğinin sona ermesiyle terk edilmiştir. Ancak bu kompleksi hala gizemini korumaktadır, çünkü yapı henüz tamamen kazılmamış ve bu nedenle şu anda tam bir mimari plan mevcut değildir. Yine de kesin olan şey, buranın Demetrias'taki Makedon krallarının iktidar merkezi olduğudur. Bir saray olarak nitelendirilmesi, kazıların mevcut durumu tarafından halihazırda kanıtlanan çeşitli yönleri göz önüne alındığında

haklıdır (Stamatopoulou 2018, 355). Bir kısmı daha sonra Roma döneminde mezarlık olarak kullanılmıştır.

KUTSAL AGORA (HIERA AGORA)

(DIA) Yapısal olarak bu **anaktoron** ile bağlantılı olan hiera agora (kutsal agora) ve ilişkili tapınak kompleksidir. Epigrafik ve arkeolojik kanıtlar, agoranın stoalar ve odalarla çevrili olduğunu, idari bir kompleks olduğunu ve merkezinde **Artemis Iolkia** tapınağının yer aldığını göstermektedir. Tapınağın Artemis Iolkia'ya atfedilmesi büyük ölçüde epigrafik kanıtlardan kaynaklanmaktadır (Bobou, Melfi 2016, 134), çünkü sadece 15,70x9,50 m ölçülerindeki yapının temelleri, bazı *antefiks* parçaları ile poros'tan yapılmış üstyapıya ait mimari parçaları koruna gelmiştir. Boyutları ve stoa'larla çevrili açık bir avludaki konumu Helenistik mimari ve agora düzenleri için tipiktir (Stamatopoulou 2018, 357).

TİPİK EV

(DIA) Demetrias'ın farklı vatandaş gruplarının yaşadığı gerçek evlere ilişkin arkeolojik veriler söz konusudur. Bu evlerin çoğunluğu **pastas** tipindedir ve avluyu arkasındaki konut bloğuna bağlayan enine salonlara sahiptir. Bu avlular evlerin merkezinde yer almakta ve çoğunlukla taş döşeli olup tipik olarak drenaj kanalları içermektedir. Demetrias'taki kazısı yapılan evlerin çoğunda kült faaliyetlerine dair kanıtlar bulunmaktadır ve bu da Demetrias'ta uygulanan bazı kültürlerin evsel karakterini kanıtlamaktadır. Evlerin köşelerinde, varlıklı bir burjuvaziye uygun, konfora işaret eden ancak israfa kaçmayan ocaklar da bulunmaktaydı (Stamatopoulou 2018, 361).

TİYATRO

(DIA) Demetrias Tiyatrosu Erken Helenistik Dönem'de (MÖ 3. yüzyılın ilk yarısı) inşa edilmiş ve terk edildiği MS 4. yüzyılın ikinci yarısına kadar en az dört kez onarılmıştır. Sahne binası iki katlıdır. Batıda, ön planın temeli korunmuştur. Orkestra çapı 24,14 m'dir. Orkestra zemini sıkıştırılmış kilden inşa edilmiş ve çevresinde bir kanalizasyon gideri bulunmaktadır. İlk sıranın koltukları gri mermerden, geri kalanı ise kireçtaşından yapılmıştır.

AQUADUKT

(DIA) Kentin su temini için inşa edilen devasa su kemeri muhtemelen MS 4. yüzyılın başlarına aittir. Su kemeri Demetrias'a Pelion dağından su getiriyordu. Günümüzde, sadece su kemerinin ayakları koruna gelmiştir.

HEROON

Tiyatronun üzerindeki bir bina olan Heroon'un bir tapınak ya da kurucusunun anıt mezarı olduğu düşünülmektedir. Heroon'un yeri bilinmesine rağmen, kazılar neredeyse hiçbir şey ortaya çıkarmadığından bu alandan fazla bilgi elde edilememiştir.

